

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΥΓΕΙΑΣ
ΓΕΝΙΚΗ Δ/ΝΣΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΥΓΕΙΑΣ
& ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΖΩΗΣ
Δ/ΝΣΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΥΓΕΙΑΣ
& ΥΓΙΕΙΝΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ**

ΑΝΑΡΤΗΤΕΟ

**Αθήνα, 5-11-2020
Αρ. Πρωτ:Δ1(δ)/ΓΠ οικ. 70907**

Ταχ. Δ/ση : Αριστοτέλους 17
Ταχ. Κώδικας : 104 33
e-mail : ddy@moh.gov.gr
Fax : 2132161907

ΠΡΟΣ : Όπως Π.Α.

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

ΘΕΜΑ: Λήψη μέτρων διασφάλισης της Δημόσιας Υγείας στην ΠΕ Σάμου μετά το σεισμό της 29/10/2020

- Σχετ:**
- α. Η Γ1 (δ)/ΓΠ οικ. 67322/6-9-2017 ΚΥΑ περί ποιότητας νερού ανθρώπινης κατανάλωσης» (ΦΕΚ 3282/Β/19-9-2017)
  - β. Η ΥΜ/5673/57 Υγειονομική Διάταξη για την απολύμανση του πόσιμου νερού (ΦΕΚ Β' 5/1958).
  - γ. Η με α.π. Δ1(δ)ΓΠ οικ. 16518/27-02-2018 εγκύκλιος με θέμα «Παρακολούθηση της ποιότητας του νερού ανθρώπινης κατανάλωσης» (ΑΔΑ: 6ΞΛΨ465ΦΥΟ-ΔΟΜ)
  - δ. Η με α.π. Δ1(δ)/ΓΠ 16841/14-03-2020 Εγκύκλιος με θέμα «Προστασία της Δημόσιας Υγείας από τον κορωνοϊό SARS CoV-2 στα συστήματα ύδρευσης και αποχέτευσης»
  - ε. Ο κανονισμός (ΕΚ) Αριθμ. 852/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 29ης Απριλίου 2004, για την υγιεινή των τροφίμων
  - στ. Η Υ1γ/Γ.Π/οικ. 47829/2017 Υγειονομική Διάταξη (ΦΕΚ Β' 2161/2017) «Υγειονομικοί όροι και προϋποθέσεις λειτουργίας επιχειρήσεων τροφίμων και ποτών και άλλες διατάξεις», όπως ισχύει
  - ζ. Η με αρ. πρωτ. Υ1γ/Γ.Π./οικ. 9420/19-1-2012 (ΑΔΑ: ΒΟΧΒΘ-ΝΞΨ) εγκύκλιος του Υπουργείου Υγείας με θέμα «Παροχή συσσιτίων και τροφίμων – Αρωγή στις κοινωνικά ασθενέστερες ομάδες».
  - η. Το τεχνικό κείμενο «Technical brief: Water, sanitation, hygiene and waste management for COVID-19, March 03, 2020» του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας

- θ. Η με α.π. Δ1δ/ ΓΠ οικ. 21587/31-03-2020 Εγκύκλιος του Υπουργείου Υγείας με θέμα «Μέτρα κατά της διασποράς του κορωνοϊού SARS CoV-2 κατά την υδροληψία, μεταφορά και πώληση νερού ανθρώπινης κατανάλωσης με βυτία, δοχεία, πλοία» (ΑΔΑ: Ψ0ΨΕ465ΦΥΟ-1Φ8)

Με αφορμή την έντονη σεισμική δραστηριότητα που εκδηλώθηκε στη ΠΕ Σάμου και με στόχο την προστασία της υγείας του πληγέντος πληθυσμού και της Δημόσιας Υγείας, επισημαίνεται ότι:

Σε περιπτώσεις φυσικών καταστροφών όπως σεισμών κ.α:

Α. Υπάρχει μεγάλη πιθανότητα πρόκλησης μηχανικών βλαβών στο **δίκτυο ύδρευσης** και εισόδου σ' αυτό ξένων υλών (π.χ. αιωρούμενα σωματίδια, χώματα, λάσπες κ.λ.π.), που είναι δυνατόν να υποβαθμίσουν την ποιότητα του πόσιμου νερού (λ.χ. μεταβολή φυσικοχημικών παραμέτρων του νερού από αλλαγή αλκαλικότητας εδάφους, ηλεκτροχημικού δυναμικού του υλικού ύδρευσης σε συνδυασμό με τη διαβρωτικότητα του νερού, μικροβιολογική μόλυνση του νερού).

Για το λόγο αυτό θα πρέπει να διενεργηθεί αμέσως **υγειονομικός έλεγχος** λειτουργίας των συστημάτων ύδρευσης (γεώτρηση ή πηγή υδροληψίας, δεξαμενές, εγκαταστάσεις, δίκτυο διανομής) και αποχέτευσης. Συγκεκριμένα θα πρέπει να διερευνηθεί η πιθανότητα ή η δημιουργία οποιασδήποτε **διαρροής** (θραύση σωλήνων, εμπόδια στη ροή, κ.λ.π.) που μπορεί να δημιουργήσει πρόβλημα υγιεινότητας του πόσιμου νερού και:

Ι. σε περίπτωση διαπίστωσης βλαβών στο δίκτυο ύδρευσης θα πρέπει:

- 1) Να διενεργηθεί άμεσα λεπτομερής **υγειονομική αναγνώριση** και διερεύνηση των αιτιών του προβλήματος καθώς και **εργαστηριακός έλεγχος** (μικροβιολογικές και φυσικοχημικές παράμετροι) μετά από κατάλληλη δειγματοληψία. Τα δείγματα νερού θα πρέπει να ληφθούν από **κρίσιμα σημεία** του δικτύου ύδρευσης, όπως γεωτρήσεις ή πηγές υδροληψίας, δεξαμενές τροφοδοσίας νερού, και σε διάφορα σημεία του δικτύου, κυρίως όμως ανάντη και κατόντη του σημείου βλάβης του αγωγού ύδρευσης.

2) Εφόσον υφίστανται **βάσιμες ενδείξεις υπέρβασης τιμών ποιοτικών παραμέτρων του πόσιμου νερού** θα πρέπει σε συνεργασία με τους υπευθύνους ύδρευσης να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα προστασίας της Δημόσιας Υγείας:

- διακοπή της υδροδότησης μέχρι την αποκατάσταση των προβλημάτων και την εξασφάλιση των ποιοτικών παραμέτρων εντός των ορίων της κείμενης νομοθεσίας με παράλληλη ενημέρωση των κατοίκων και λήψη μέτρων αντιμετώπισης της προσωρινής διακοπής της υδροδότησης των κατοίκων της περιοχής (τροφοδοσία με κατάλληλης ποιότητας πόσιμο νερό λ.χ. εμφιαλωμένα, μεταφορά με βυτία), λαμβάνοντας υπόψη και τις συστάσεις της (θ) σχετ.
- σύμφωνα και με τις οδηγίες του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας μετά από κάθε επισκευή σε **τμήμα αγωγού** να γίνεται **υπερχλωρίωση** με διάλυμα χλωρίου υψηλής συγκέντρωσης και αντίστοιχο χρόνο παραμονής
- μετά τον εντοπισμό του προβλήματος και την αντιμετώπισή του (αποκατάσταση της βλάβης του δικτύου, λήψη μέτρων προστασίας της πηγής κ.λ.π.), εφόσον το πρόβλημα είναι γενικευμένο, να εφαρμοσθεί το μέτρο της **υπερχλωρίωσης της δεξαμενής υδροδότησης και όλου του μήκους του συστήματος ύδρευσης** με διάλυμα χλωρίου υψηλής συγκέντρωσης και αντίστοιχο χρόνο παραμονής, το οποίο στη συνέχεια θα **απορριφθεί** και μετά να ξεκινήσει η επαναλειτουργία του δικτύου.

II. Εφ' όσον διαπιστώνεται με συνεχείς ελέγχους ότι **δεν υπάρχουν βλάβες στο δίκτυο και εισροή ξένων σωμάτων, ουσιών κ.λ.π.:**

- Οι υπεύθυνοι ύδρευσης και οι υγειονομικές αρχές να βρίσκονται σε επαγρύπνηση και οι δειγματοληπτικοί και εργαστηριακοί έλεγχοι του νερού σε κρίσιμα σημεία του δικτύου ύδρευσης να είναι συστηματικοί, οι τιμές του υπολειμματικού χλωρίου να ελέγχονται συστηματικά και να αυξηθεί η συχνότητα παρακολούθησης και άλλων ποιοτικών παραμέτρων του πόσιμου νερού κατά την κρίση της Υπηρεσίας Υγιεινής.

Επισημαίνεται ιδιαίτερα η σπουδαιότητα διενέργειας υγειονομικής αναγνώρισης, δεδομένου ότι κάθε εργαστηριακή εξέταση αντικατοπτρίζει μόνον την κατάσταση της στιγμής της δειγματοληψίας, ενώ η υγειονομική αναγνώριση επιτρέπει την

επισήμανση των υπαρκτών και ακόμη δυνητικών κινδύνων. Υπενθυμίζεται ότι τα κυριότερα στοιχεία που εξετάζονται κατά την υγειονομική αναγνώριση είναι:

- Λεκάνη απορροής υδροληψίας,
- πηγή υδροληψίας
- εξωτερικοί αγωγοί
- αντλιοστάσιο,
- δεξαμενές
- δίκτυο διανομής
- σύστημα επεξεργασίας
- απολύμανση
- εσωτερικές υδραυλικές εγκαταστάσεις

Γενικότερα θα πρέπει:

1. Να λαμβάνονται όλα τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία των πηγών ύδρευσης (γεωτρήσεις, υδρομαστεύσεις, φυσικές δεξαμενές ύδατος κλπ.) και να τηρούνται οι αποστάσεις ασφαλείας από γειτονικές εστίες ρύπανσης και μόλυνσης.
2. **Να συντηρούνται επαρκώς** τα συστήματα ύδρευσης (εξωτερικά και εσωτερικά δίκτυα), να ελέγχονται συστηματικά και να αντικαθίστανται με προτεραιότητα τα τμήματα των δικτύων, που έχουν υποστεί βλάβες
3. Να εφαρμόζεται η προβλεπόμενη σύμφωνα με τη (β) σχετ. υποχρεωτική απολύμανση που επιβάλλεται για υδρεύσεις, που εξυπηρετούν οικισμούς άνω των 3000 κατοίκων και να εφαρμόζεται κατά το δυνατόν απολύμανση και σε υδρεύσεις, που εξυπηρετούν μικρότερους οικισμούς.
4. Η απολύμανση του νερού των υδρεύσεων γίνεται με χλωρίωση.
  - Θα πρέπει το υπολειμματικό χλώριο στα ακρότατα σημεία του δικτύου ύδρευσης τουλάχιστον να **είναι τουλάχιστον 0,2 mg/l** και ειδικά για την **τρέχουσα περίοδο εξάπλωσης του ιού SARS CoV-2 σύμφωνα με τις συστάσεις του ΠΟΥ (σχετ. -η-), τουλάχιστον 0,5 mg/l** και θα ελέγχεται **συστηματικά**
  - Σε περίπτωση που κατά τον έλεγχο της χλωρίωσης δεν διαπιστώνεται

παρουσία ελεύθερου χλωρίου στο νερό σε σημείο του δικτύου θα ενεργείται επείγουσα έρευνα σε περισσότερα σημεία προς εξεύρεση των αιτιών και **άμεση άρση αυτών**.

Οι υπεύθυνοι ύδρευσης οφείλουν καθημερινά να ελέγχουν την παρουσία υπολειμματικού χλωρίου σε ολόκληρο το δίκτυο ύδρευσης και συνιστάται εντός της ημέρας ο έλεγχος να γίνεται περισσότερες από μία φορές. Ο έλεγχος πρέπει να γίνεται σε διάφορα σημεία του δικτύου τέτοια ώστε να επιτυγχάνεται ο πλήρης έλεγχος ολόκληρου του δικτύου.

5. Να διενεργείται **υγειονομική αναγνώριση** σε διάφορα τμήματα του συστήματος ύδρευσης σε συνδυασμό με λήψη δειγμάτων νερού για εργαστηριακή εξέταση και έλεγχο του υπολειμματικού χλωρίου.
6. Να διενεργούνται **δειγματοληπτικοί και εργαστηριακοί έλεγχοι** σε αντιπροσωπευτικά προκαθορισμένα σημεία ολόκληρου του δικτύου διανομής από την πηγή υδροληψίας μέχρι τη διάθεση στον καταναλωτή, σύμφωνα με τα προγράμματα παρακολούθησης, όπως αυτά αναφέρονται στην (α) σχετ. και για τις ποιοτικές παραμέτρους με την συχνότητα παρακολούθησης που προβλέπεται από την κείμενη νομοθεσία.

Β. Ιδιαίτερη σημασία πρέπει να δοθεί **στη διασφάλιση της ποιότητας των τροφίμων** με τα οποία σιτίζονται οι πληγέντες, οι οποίοι είναι ήδη καταπονημένοι και επιπλέον λόγω των συνθηκών διαβίωσής τους, ελλοχεύει αυξημένος κίνδυνος τροφιμογενών και άλλων λοιμώξεων.

Σε περίπτωση συχνών και μεγάλης διάρκειας διακοπών του ηλεκτρικού ρεύματος, θεωρείται επιβεβλημένο να ενημερωθεί το κοινό για το σωστό και υγιεινό χειρισμό και συντήρηση των τροφίμων.

Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στη διατροφή των πληγέντων στους οποίους διανέμονται τρόφιμα, τα οποία προσφέρουν διάφορες κοινωνικές οργανώσεις, φορείς ή επιχειρήσεις τροφίμων, σε ότι αφορά τις συνθήκες παρασκευής, μεταφοράς, συντήρησης, στον τρόπο διανομής και κυρίως την ποιότητα κατά τον χρόνο διανομής.

Επισημαίνεται ότι η ασφάλεια των τροφίμων σε όλες τις φάσεις της αλυσίδας παραγωγής τους (πρώτες ύλες, παρασκευή, διατήρηση, διακίνηση, μεταφορά,

αποθήκευση, διανομή κ.λ.π.), καθώς και η **προσωπική υγιεινή των χειριστών των τροφίμων** αποτελούν πρωταρχικής σημασίας παράγοντες ώστε να αποφευχθούν ενδεχόμενοι κίνδυνοι δημόσιας υγείας.

Ιδιαίτερη προσοχή απαιτείται στον έλεγχο των τροφίμων κυρίως στις περιπτώσεις που γίνεται **μαζική προετοιμασία** και ιδιαίτερα όταν πρόκειται για **τρόφιμα ευαλλοιώτα**.

Προσοχή επίσης θα πρέπει να δοθεί στις περιπτώσεις όπου διανέμονται στους πληγέντες **τυποποιημένα τρόφιμα**. Θα πρέπει αυτά να διακινούνται με ασφάλεια και να αποθηκεύονται μέχρι την διανομή τους σε χώρους με απόλυτη τάξη, καθαριότητα και με συνθήκες συντήρησης τέτοιες ώστε να αποφεύγονται τυχόν αλλοιώσεις ή επιμολύνσεις τους.

Απαιτείται **εντατικοποίηση των ελέγχων** που διενεργούν οι αρμόδιες υπηρεσίες σε όλες τις φάσεις της αλυσίδας παραγωγής των τροφίμων, οι οποίοι θα πρέπει να είναι ενδεδειχθείς και να καλύπτουν όχι μόνο την παρασκευή αλλά και την μεταφορά, προσωρινή αποθήκευση μέχρι την παράδοσή τους στους πληγέντες.

Ενδεικτικά σημειώνεται ότι:

- Αν διαπιστωθεί οποιαδήποτε αλλοίωση στην οσμή, τη γεύση, το χρώμα και την υφή των τροφίμων πρέπει οπωσδήποτε να απορριφθούν, μαγειρεμένα ή όχι.
- Τα προμαγειρεμένα τρόφιμα πρέπει να καταναλώνονται μετά την ολοκλήρωση του μαγειρέματός τους.
- Το έτοιμο φαγητό πρέπει να καταναλώνεται αμέσως μετά την διανομή του.
- Πρέπει να αποφεύγεται η παραμονή των τροφίμων εκτός ψυγείου.
- Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δίδεται στο γάλα, στα γιαούρτια, στα τυροκομικά προϊόντα, στα σάντουιτς και στα γλυκά, τα οποία πρέπει να διατηρούνται εντός ψυγείου.
- Τα φρούτα και τα λαχανικά να πλένονται πολύ καλά πριν καταναλωθούν.
- Πρέπει πάντοτε να ελέγχεται η ημερομηνία λήξης στα συσκευασμένα τρόφιμα.
- Κονσέρβες φουσκωμένες, σκουριασμένες ή κτυπημένες να απορρίπτονται αμέσως.
- Τα περισσεύματα φαγητού πρέπει να πετάγονται στα απορρίμματα.
- Θα πρέπει να τηρούνται οι κανόνες ατομικής υγιεινής των χειριστών τροφίμων.

Γ. Στην ενδεχόμενη περίπτωση προσωρινής μετεγκατάστασης των πληγέντων ή ατόμων τα οποία θα μεταβούν στην πληγείσα περιοχή για συνδρομή και βοήθεια, απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή στα ακόλουθα:

- Στο νερό ανθρώπινης κατανάλωσης και ειδικότερα στο νερό που διατίθεται για ανθρώπινη κατανάλωση εντός των εγκαταστάσεων
- Στα αποχωρητήρια και γενικά στη διαχείριση λυμάτων και υγρών αποβλήτων
- Στη διαχείριση απορριμμάτων ως προς τις διαδικασίες συλλογής και διάθεσης αυτών
- Στο προσωπικό (κανόνες ατομικής υγιεινής)
- Στην ποιότητα των τροφίμων

Ιδιαίτερη μέριμνα πρέπει να λαμβάνεται για τον συστηματικό, επαρκή και κατά το δυνατό συνεχή αερισμό όλων των χώρων ανά τακτά χρονικά διαστήματα. Τα δάπεδα και οι επιφάνειες των χώρων υγιεινής των αποχωρητηρίων (δάπεδα, λεκάνες, νιπτήρες κ.λπ.) πρέπει να διατηρούνται καθαρές και να απολυμαίνονται τουλάχιστον μία φορά την ημέρα με τυπικό απολυμαντικό

- Οι επιφάνειες επαφής με τα χέρια πρέπει να καθαρίζονται και να απολυμαίνονται τακτικά. Πέρα από τις συνήθεις εργασίες καθαρισμού, χρειάζεται συχνός καθαρισμός των λείων επιφανειών που χρησιμοποιούνται συχνά (π.χ. πόμολα, χερούλια, κουπαστή από σκάλες ή κιγκλίδωμα, ανελκυστήρες, διακόπτες, βρύσες κ.λπ.) με κοινά καθαριστικά, δηλαδή υγρό σαπούνι και νερό, και στη συνέχεια διάλυμα οικιακής χλωρίνης (1 μέρος οικιακής χλωρίνης αραιωμένο σε 10 μέρη νερό) ή αλκοολούχο αντισηπτικό. Σημειώνεται ότι οι εργασίες καθαρισμού πρέπει να γίνονται με χρήση γαντιών και στολή εργασίας.
- Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δίνεται στον καθαρισμό των αντικειμένων και των επιφανειών, στην περίπτωση κατά την οποία ήρθε σε επαφή άτομο που εμφάνισε συμπτώματα λοίμωξης COVID 19 (www.eody.gov.gr -Οδηγίες για τον περιβαλλοντικό καθαρισμό μη υγειονομικών μονάδων που έχουν εκτεθεί στον ιό SARS-CoV-2).
- Οι πλαστικές σακούλες των κάδων, όταν γεμίζουν, πρέπει να δένονται σφικτά και να απομακρύνονται αμέσως. Τονίζεται ότι, το προσωπικό όταν καθαρίζει θα πρέπει να

φοράει γάντια και στολή εργασίας. Τα γάντια μετά τη χρήση τους πρέπει να απορρίπτονται αμέσως στις πλαστικές σακούλες των κάδων απορριμμάτων και να μη γίνονται προσπάθειες καθαρισμού τους, πχ. πλύσιμο των γαντιών μιας χρήσης και επαναχρησιμοποίησή τους.

- Επισημαίνεται ότι, η χρήση γαντιών μιας χρήσης δεν αντικαθιστά σε καμιά περίπτωση το πλύσιμο των χεριών.

Εφαρμογή γενικότερων προληπτικών δράσεων

1. Έλεγχος του συστήματος ύδρευσης και αποχέτευσης, ώστε να αποκατασταθούν άμεσα τυχόν βλάβες.
2. Μέριμνα ώστε οι νιπτήρες στις τουαλέτες και στα αποδυτήρια να διαθέτουν πάντα φιάλη με υγρό σαπούνι
3. Σε κάθε περίπτωση είναι αναγκαία η αποφυγή συγχρωτισμού σύμφωνα με τις εκάστοτε ισχύουσες συνθήκες.

Τέλος, τονίζεται ότι η επιτυχία της εφαρμογής των σχετικών διατάξεων με σκοπό την άμεση και αποτελεσματική αντιμετώπιση του θέματος, συναρτάται με την ανταπόκριση και το βαθμό συνεργασίας των εμπλεκόμενων υπηρεσιών, προκειμένου να προστατευθεί και διασφαλισθεί η Δημόσια Υγεία.

**Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΥΓΕΙΑΣ**

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΠΡΕΖΕΡΑΚΟΣ

Πίνακας Αποδεκτών:

1. Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου

Γρ. κ. Περιφερειάρχη
Κουντουριώτη 1
811 00 Μυτιλήνη
ΛΕΣΒΟΣ

2.ΠΕ Σάμου

Γραφείο του Αντιπεριφερειάρχη
Δερβενακίων και Α. Αλέξη1
83100 Σάμος

3.Περιφερειακή Ενότητα Σάμου

Διεύθυνση Δημόσιας Υγείας και Κοινωνικής
Μέριμνας
Δερβενακίων & Αλέξη 1
831 00 Σάμος

Εσωτερική Διανομή:

1. Γρ. κ. Υπουργού Υγείας
2. Γρ. κ. Υφυπουργού Υγείας
3. Γρ. κ. Γενικού Γραμματέα Δημόσιας Υγείας
4. Γρ. κ. Προϊσταμένης Γενικής Διεύθυνσης
Δημόσιας Υγείας & Ποιότητας Ζωής
5. Διεύθυνση Δημόσιας Υγείας
6. Δ1δ(3)